

ОСОБЛИВОСТІ СТРУКТУРИ ТА ВЕРБАЛЬНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ХУДОЖНЬОГО ПРОСТОРУ У ТВОРІ К. ШОПЕН «THE STORY OF AN HOUR»

PECULIARITIES OF THE STRUCTURE AND VERBAL REPRESENTATION OF THE ARTISTIC SPACE IN THE STORY BY C. CHOPIN "THE STORY OF AN HOUR"

Калінюк О.О.,

orcid.org/0000-0002-4955-8019

кандидат філологічних наук, доцент,

*доцент кафедри лексикології та стилістики англійської мови
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова*

Кашуба М.В.,

orcid.org/0000-0002-0989-3250

кандидат філологічних наук, доцент,

*доцент кафедри лексикології та стилістики англійської мови
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова*

Розанова О.А.,

orcid.org/0000-0001-7344-3716

кандидат філологічних наук, доцент,

*доцент кафедри лексикології та стилістики англійської мови
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова*

Стаття присвячена одній з основних категорій художнього тексту – художньому простору, особливостям його структури у психологічному оповіданні, та мовленнєвим засобам його репрезентації. Матеріалом дослідження слугує текст психологічного твору американської письменниці-феміністки К. Шопен "The Story of an Hour". Метою даної статті є аналіз особливості структури художнього простору в оповіданні – тексті «малої форми», де присутня одна вузько-побутова проблема, навколо якої розгортаються психологічні колізії, та розглянути мовленнєві засоби її репрезентації. Структуру художнього простору будь-якого тексту можливо розділити на мега-, макро- та мікропростіри, кожен з яких у свою чергу поділяємо на відкритий та закритий художній простір. Маркери мегапростору відсутні у даному типі оповідання, тобто немає жодного топоніму для позначення країни, міста тощо. Відкритий макропростір в оповіданні представлений урбаністичним пейзажем. Закритий макропростір представлений описом будинку, де відбуваються основні події. Кожен з персонажів має свій мікропростір. Образи відкритого і закритого художнього простору несуть у тексті велике смислове навантаження, створюючи бінарні семантичні опозиції топологічного, етичного та психологічного простору. Для реалізації основного психологічного конфлікту автором вибрано вертикальну модель художнього простору. В даному оповіданні використовуються як експліцитні, так і імпліцитні засоби репрезентації художнього простору. Функції закритого та відкритого художнього простору у психологічному оповіданні зводяться до створення психологічного конфлікту та реалізації прагматичної установки автора, що в кінцевому підсумку призводить до реалізації суб'єктивної модальності тексту. Так як жанр психологічного оповідання передбачає наявність емоційно-психологічного конфлікту, то образи відкритого простору та закритого простору створюються автором за допомогою емоційно-експресивної лексики, в якій превалюють прикметники. Перспективним продовженням даного дослідження вважаємо аналіз структури художнього простору в англомовному дискурсі.

Ключові слова: художній простір, мегапростір, макропростір, мікропростір, психологічний твір, вертикальна модель.

The article is devoted to one of the main categories of literary text – artistic space, features of its structure in the psychological story, and speech means of its representation. The material of the research is the text of the psychological work of the American feminist writer K. Chopin "The Story of an Hour". The purpose of this article is to analyze the peculiarities of the structure of artistic space in the story – the text of "small form", where there is one "narrow" problem around which psychological conflicts unfold, and to consider the means of speech representation. The structure of the artistic space of any text can be divided into mega-, macro- and microspaces, each of which is divided into open and closed artistic space. Megaspatial markers are absent in this type of story, i.e. there is no toponym to indicate the country, city, etc. The open macrospace in the story is represented by an urban landscape. Open macrospace is represented by a description of the house where the main events of the story take place. Each of the characters has its own microspace. Images of open and closed artistic space contain a great semantic meaning in the text, creating binary semantic oppositions of topological, ethical or psychological space. To realize the main psychological conflict, the author chooses a vertical model of artistic space. The author employs both explicit and implicit means of representation of artistic space. The functions of closed and open artistic space in a psychological story are reduced to the creation of psychological conflict and the implementation of the author's pragmatic attitude, which ultimately leads to the implementation of the subjective modality of the text. Since the genre of psychological narrative presupposes the presence of emotional and psychological conflict, the images of open artistic

space and closed artistic space are created by the author with the help of emotionally expressive vocabulary, in which adjectives predominate. We consider the analysis of the structure of artistic space in English-language discourse to be a promising continuation of this study.

Key words: artistic space, megaspace, macrospace, microspace, psychological story, vertical model.

Простір відноситься до основних філософських категорій, без яких неможлива побудова світоглядної моделі реальності. Це один із найважливіших параметрів матеріального світу. Як універсальна категорія простір є предметом дослідження багатьох наук, зокрема, філософії, лінгвістики, літературознавства, лінгвостеміотики, етнолінгвістики, когнітивної лінгвістики. Здатність до просторової орієнтації є відзеркаленням когнітивних механізмів, що лежать в основі сприйняття і пізнання світу людиною.

Проблема функціонування простіру стає у центрі уваги багатьох сучасних науковців [5; 6; 7]. Текстовий простір – категорія, що представляє собою невід'ємну властивість всіх об'єктів дійсності, тому просторові характеристики приписуються і тим об'єктам, які самі по собі не мають просторової природи (наприклад, концептів і концепцій). Художній простір (ХП) – це індивідуальна модель світу даного автора, вираження його просторових уявлень. В цілому, просторові відносини в тексті та вказівки на різні просторові характеристики висловлюють експліцитні (топоніми, загальні іменники, дієслова, прислівники місця, прийменники з просторовим значенням тощо) та імпліцитні (засоби номінації, які набувають сему «простір» у контексті) мовленнєві засоби.

Метою нашої роботи є розглянути особливості структури ХП у психологічному оповіданні К. Шопен «The Story of an Hour», яка, на наш погляд, має специфічні риси, що обумовлені жанром твору та авторською ідеєю; та проаналізувати мовленнєві засоби репрезентації ХП у цьому творі.

Припускаємо, що структуру ХП будь-якого тексту слід розділити на мега-, макро- та мікропростіри, кожен з яких у свою чергу поділяємо на відкритий та закритий ХП. Під мегапростіром розуміємо просторові орієнтири, що реально існують за межами художнього тексту, позначення яких відбуваються в тексті за допомогою топонімів. Під макропростіром розуміємо ХП кожного окремого художнього тексту. Під мікропростіром розуміємо ХП кожного окремого персонажа. Відкритий ХП – сукупність представлених у тексті просторових орієнтирів, що мають експліцитну або імпліцитну форму репрезентації та сприяють формуванню образу природної або тією чи іншою мірою перетвореної людиною

природи. Закритий ХП – сукупність представлених у тексті просторових орієнтирів, що мають експліцитну або імпліцитну форму репрезентації та сприяють формуванню образу внутрішнього приміщення.

Оскільки сучасне психологічне оповідання – це оповідання «малої теми»: у полі зору автора перебуває одна вузько-побутова проблема, навколо якої розгортаються психологічні колізії, то дуже часто мегапростір не представлений експліцитно за допомогою лексичних засобів, але імпліцитно він присутній завжди.

Ефект «закадровості» мегапростору можна спостерігати в аналізованому оповіданні, де читач не знайде жодного топоніму, що позначає країну, штат, місто, в якому розгортається сюжет оповідання. Події психологічного оповідання відбуваються лише у змінах у світовідчутті героїні. Ці емоційні зміни кваліфікуються як події, тобто саме з цих елементів складається сюжет оповідання.

Відкритий макропростір в оповіданні представлений урбаністичним пейзажем (описом відкритої площі, розташованої перед будинком головної героїні оповідання – Луїзи, і згадкою офісу, в якому один із персонажів оповідання отримує звістку про трагічну смерть чоловіка Луїзи). Закритий макропростір представлений описом будинку головної героїні. В оповіданні представлені чотири персонажі (Луїза, її чоловік, її сестра, друг чоловіка).

Кожен з персонажів володіє своїм відкритим і закритим мікропростором, які входять до структури макропростору і є його складовими компонентами.

У цьому оповіданні все лексеми, які маркують закритий ХП, ставляться до тематичної групи «житлове приміщення»: *room, window, armchair*; лексеми, що репрезентують відкритий ХП, до тематичної групи «природний пейзаж», у даному випадку – урбаністичний: *open square, peddler, street, patches of blue sky*.

«Для текстів короткого оповідання характерна єдність місця або мала його зміна» [8, с. 22] – тому авторові оповідання часто досить поодинокі індикації ХП за допомогою експліцитного просторового орієнтиру. В аналізованому оповіданні маркування закритого ХП відбувається за допомогою експліцитних засобів репрезентації, які представлені іменами загальними, що воло-

діють просторовим компонентом значення, що відноситься до тематичної групи «житлове приміщення»: *door* (Fa=6), *window* (Fa=3), *armchair* (Fa=1), *chair* (Fa=1), *stair* (Fa=1), *front door* (Fa=1).

Ці лексеми є експліцитно вираженими просторовими орієнтирами, які потребують опори на підтекст і мають абсолютне значення, називаючи точне місце дії.

Оскільки аналізоване оповідання є психологічним за жанром, то для категорії ХП характерна емоційність і експресивність, що здійснюється автором за допомогою прикметників (*comfortable, roomy armchair; open window*). Лексеми, які мають просторовий компонент у значенні, набувають додаткового конотативного значення, що передає психологічний стан персонажа. Таким чином, кожен мікропростір оповідання має своє психологічне наповнення, що веде до реалізації психологічного конфлікту.

Розглянемо психологічне наповнення лексем *door* і *window* у цьому оповіданні. Ці іменники, що маркують закритий ХП, можуть у цьому оповіданні розглядатися як локальні ключові слова, тому що вони концептуально значущі. Їх багаторазове вживання у тканині твору збагачує та змінює смисловий зміст, укладений у них. Отримавши звістку про смерть чоловіка, Луїза йде до себе в кімнату і замикається там. «Двері» є своєрідним кордоном, що відокремлює мікропростір Луїзи від інших персонажів. Ю.М.Лотман зазначає, що найважливішою топологічною ознакою стане кордон [4]. Основна його властивість – непроникність. Іменник у тексті константно використовується з прикметником “*closed door*”. Словосполучення є першим кордоном у структурі закритого ХП оповідання, який відокремлює мікропростір Луїзи від мікропростору інших персонажів. Луїза закриває двір – тепер вона знаходиться у своєму мікропросторі, який представлений просторовим орієнтиром. Героїню обурюють емоції трагедії та горя; відповідно її мікропростір наповнений тими самими емоціями. Тут вона намагається відгородитись від родичів, від трагічної звістки, від усього ненависного їй у цей час. Словосполучення “*closed door*” набуває фіксованої негативної конотації, символізуючи минуле нещасливе життя героїні, що стає зрозумілим для неї протягом однієї години.

Фон, створений автором за допомогою уточнюючих просторових орієнтирів, представлений номінальними іменниками та прикметниками, контрастує з почуттями героїні, чим посилюється емоційно-експресивна значущість простору в оповіданні. Луїза, переповнена почуттями

занепокоєння, смутку та горя, сідає у просторе (*roomy*) та зручне (*comfortable*) крісло. Створено контраст між душевним спокоєм і фізичною зручністю героїні, що дозволяє читачеві адекватно сприйняти ситуацію. Просторе і зручне крісло є «першим кроком» до звільнення від гнітючої туги і страждання. Іменник являє собою основний топологічний кордон у просторовій структурі оповідання, який поділяє відкритий ХП та закритий ХП. Необхідно відзначити, що іменник «*window*» використовується в оповіданні з прикметником, що надає іменнику з просторовою семою емоційно-експресивне вираження. Словосполучення «*the open window*» має в оповіданні константну позитивну конотацію, символізуючи свободу, представляючи собою умовно другий кордон у просторовій структурі оповідання, функціями якого є: поділ закритого ХП і відкритого ХП на макрорівні, розділення закритого та відкритого мікропростору протагоніста на мікрорівні, а також просування сюжету.

Події у цьому типі оповідання відбуваються суто у внутрішньому світі головного персонажу, але задля просування сюжету, відповідно до Ю.М.Лотману [4], необхідно перетин того забороняючого кордону, який затверджує безсюжетна структура, тому що переміщення героя всередині відведеного ним простору подією не є.

«Забороняючим кордоном» у цьому оповіданні умовно є «*the open window*». Перетин кордону не відбувається фізично. Героїня звертає увагу на відчинене вікно. Надворі весна. Поступово образ відкритого ХП, представлений в оповіданні описом площі у весняний день, починає впливати на героїню. Її емоції змінюються. Відбувається рух сюжету.

Маркування відкритого ХП в оповіданні відбувається за допомогою експліцитного узагальнюючого просторового орієнтиру «*square*» (Fa=1) та кількох частих просторових орієнтирів, з яких експліцитно вираженими є імена загальні «*street*» (Fa=3) та «*sky*» (Fa=3), тому що вони містять у своїх узуальних значеннях сему «простір»; імпліцитно вираженими вважаємо імена загальні *tree* (Fa=1), *peddler* (Fa=1), *air* (Fa=1), *rain* (Fa=1), *spring* (Fa=1), *sparrows* (Fa=1), тому що сема «простір» не міститься у узуальних значеннях, а лише мається на увазі.

Образ відкритого ХП постає перед читачем наочним і об'ємним, тому що для його створення автор використовує емоційно-експресивну лексику (прикметники), апелюючи до всіх органів почуттів читача: *delicious breadth of rain, blue sky, twittering sparrows, crying peddler*.

У цьому оповіданні функція відкритого ХП не обмежується відображенням психологічного стану персонажа, тому що він. являє собою рушійний фактор, який реалізує прагматичну установку автора: під впливом пейзажу у героїні змінюється психологічний стан, її емоції, бачення світу. Психологічна наповненість відкритого ХП – це почуття радості, триумфу, відчуття свободи.

Основу внутрішньої організації елементів тексту лежить принцип бінарної семантичної опозиції [1; 3; 4]. У просторовій структурі цього оповідання необхідно відзначити високу моделювальну роль опозиції «верх::низ». Ця вертикальна вісь одночасно реалізує етичний і психологічний простір оповідання: "верх" – добро і нове світо-відчуття героїні (відчуття радості та свободи); "низ" – зло і колишнє нецікаве, сіре життя.

Задля реалізації кульмінації психологічного конфлікту автором обрано саме цю модель. Героїню вміщено автором на верхній поверх будинку, її чоловік – на нижній поверх. Третьою умовною межею в оповіданні, що реалізує кульмінаційний момент, є сходи, що розділяють ХП, побудований за моделлю вертикальної осі «верх::низ». Саме на цьому кордоні між верхом і низом героїня помічає чоловіка, що увійшов до будинку. Зштовхуються два психологічні та етичні простори, які спочатку є протилежними і чужими один одному. Героїня не виносить різкого зіткнення протилежних емоцій. Протягом однієї години вона відчула щастя і звільнилася від колишнього сірого життя і несподівано знову повертається до нього. Це і приведе до її смерті.

Таким чином, проаналізувавши структуру та мовленнєві засоби вираження ХП в оповіданні К. Шопен можна зробити наступні *висновки*:

– Маркери мегапростору у психологічному оповіданні не представлені експліцитно, але імпліцитно вони присутні завжди.

– Образи закритого ХП і відкритого ХП несуть у тексті велике смислове навантаження, створюючи бінарні семантичні опозиції топологічного, етичного чи психологічного простору.

– Просторова структура оповідання передбачає наявність у тексті мега-, макро- та мікропросторів, межі яких сприяють реалізації просування сюжету. У даному оповіданні присутні три умовні межі, репрезентовані іменниками.

– Для реалізації основного психологічного конфлікту автором вибрано вертикальну модель ХП.

– Автором в оповіданні використовуються як експліцитні, так і імпліцитні засоби репрезентації ХП.

– Так як жанр психологічного оповідання передбачає наявність емоційно-психологічного конфлікту, то образи відкрите ХП та закрите ХП створюються автором за допомогою емоційно-експресивної лексики, в якій превалюють прикметники.

– Функції закритого ХП та відкритого ХП у психологічному оповіданні зводяться до створення психологічного конфлікту та реалізації прагматичної установки автора, що в кінцевому підсумку призводить до реалізації суб'єктивної модальності текстів.

Перспективним продовженням даного дослідження вважаємо аналіз структури художнього простору в англomовному дискурсі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования. М., 2008. 144 с.
2. Есин А. Б. Художественное время и художественное пространство. *Принципы и приёмы анализа литературного произведения: учеб. пособие* / А. Б. Есин. М.: Флинта: Наука, 2000. С. 248.
3. Кандразкина О.О. Категории пространства, времени и хронотопа в художественном произведении и языковые средства их выражения, 2011 URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kategorii-prostranstva-vremeni-i-hronotopa-vhudozhestvennom-proizvedenii-i-yazykovye-sredstva-ih-vyrazheniya/viewer>
4. Лотман Ю.М. Структура художественного текста. М.: Искусство, 1970.384 с.
5. Никитина И.П. Художественное пространство как предмет философско -эстетического анализа: дис.... доктора философ. наук / И.П. Никитина. М., 2003. 286 с.
6. Попова З.Д., Стернин И.А. Когнитивная лингвистика. 2007. URL:http://sterninia.ru/files/757/4_Izbrannye_nauchnye_publicacii/Kognitivnaja_lingvistika/Kognitivnaja_lingvistika_2007.pdf
7. Смирнова Е.Н. Языковые средства выражения пространственных отношений в романе Б. Пастернака «Доктор Живаго»: дис.... канд. филол. наук. Ярославль, 2009. 169 с.
8. Chopin K. The Story of an Hour.URL: <https://archive.vcu.edu>
9. Grabo C.H. The Art of the Short Story. N.Y.: Schribner, 1913. 321 p.